

تورک یوردی

تورک اوپاقلری مرکز لهیبتی طرفنده نشر اولونور

جلد ۴

اگستوس ۱۹۲۶

نومرو ۲۰

فہیل پاشا نك اعدامی

«ملاذ کرده محاربہ سنك نتیجہ سی آنادولینك قطعی صورتہ تورکلرانہ کچمہ سی،
روملنك اورادن چکلمہ سی اولش ایدی .

ایلك دورلرده سلجوق سلطانلری مملکتی وخلق کوزل اداره ایتمشلر،
برخی مدنی اثرلرک وجودہ کلشنہ ہمت ایلشلردی . سوکرہ لری، یریر سلجوق
برنسلرینك سلطنت دعواسنہ قالمہ لری، بعض درہ بکلرینك بولندقلری یرلرده
استقلال ہوسنہ دوشمہ لری، ملتک برلکئی بوزمش، قوتی قیرمش ایدی .

ایشتہ «ساجوقیار»ک بویلہ ضعیف بر دورہ سندنہ، تاریخلر مزك «تاتار» دیہ قید
ایتدکلری «چنکیز» طاقیمی، ایرانده «ایلخان» حکومتی تأسیس ایتدکلری کبی،
آنادولی بی دہ اداره لری آلتنہ آلدیلر .

دائما مستقل بر حکومت حالندہ یاشامایہ آلیشمش اولان تورکلری موغول
اسارتندن قورتارمق ایچون، اوتدہ بریدہ، یالخاصہ، غرب اوچلرندہ بولسان
عشیرت بکلری، عمومی دوشمانہ قارشى قویق ایچون استقلال بایراغی آچمشلردی .
شو بکلکلردن غربدہ آیدین، صاروخان، منتشا اوغللری ایلہ عثمان وجاندار
اوغللری، مرکزده قرہ مان اوغللری تاریخده ٹون براقشلردر .

عثمان اوغللری مادی قوتی کندی سلاحرندن، معنویسنی دہ مرکزى انقرہ
اولان اخیلکدن آلمشلردی . تورک ملتک اک قارا کونلرندہ آنقرہ نك بویلہ
بر رول اوینامہ سی کندیسنہ یوکسک بر معنوی موقع ویرمشدر .

ارطغرل اوغلی قرہ عثمان، بر عشیرت رئیس، بر قوماندان اولمقدن زیادہ،
بولندینی اوجده داخلہ بر اخیلر خلیفہ سی ایدی . اصل سلطنتی قوران، نظامی
قویان ایسہ، اوغلی «اورخان» ایلہ صدراعظمی چانداری «قرہ خلیل: خیرالدین پاشا» در .

اور خاندن صوکره چاندارلی اوغللری اویله جه صدر اعظم اولویورلردی. حتی آنقرده چیق اوواسنده «ییلدیرم بایزید» اقصاق تیموره مغلوب و اسیر اولدقدن و محبسه ده اتخارندن [۱] صوکره، ادرنه ده تخته چیقان سلیمان چلبینک یاننده چاندارلیلردن علی پاشانک صدر اعظم اوله رق بولمه سنی، اوروپالی مؤرخلر پرنس حکومتک مشروع اولماسنه دلیل عد ایشلر، و برنجی سلیمان دیه کندیسینی قید ایشلر در؛ و بو حرکت ده دوغریدر.

ایشته خاندانن بر پادشاه ایله چاندارلیلردن بر صدر اعظمه مملکت اداره ایدلمکده ایکن، یکچریلردن یعنی خرسیان چو جقلرندن یتیشن دوئمهلر ده، کوستردکلری یارارقلر و قازاندقلری قدامارله ایلریله یورلر، سانجاق بکلکلرینه قدر طیرمانیورلردی. تاریخلر من بو باده سکوت ایدیورلر سه ده، «جاماسب نامه» آدلی بر کتساب صدر اعظم قوجه محمد پاشا آدینه تقدیمه ایدلش اولماسنه باقیلیر سه، آره صیره فقط چوق سورمه مک اوزره صدارته چاندارلیلردن باشقه پاشالرده کتیرلدیکی آکلاشیلیور. چاندارلیلرک موقعنک بویله صارصیلما سنه سبب، بر طرفدن دیگر عناصردن یتیشن عسکری ارکانک لیاقت کوسترمکله برابر اسارتدن یتیشمش اوله لری سببیه کللی متبصص اولمالری، دیگر طرفدن ده پادشاهلرک صدر اعظم لعه چاندارلیلرک بابادن اوغله کلهرینی چکمه مه لری و دوغری بولما مه لری در.

اسکی سلطانلر چاندارلیلرک قازاندقلری موقعی چکمه مکله برابر، کوزل خدمتلرندن دولایی بونلری آتیه میورلردی.

«فاتح ایکنجی محمد» کبرلی بر آدم ایدی. کندیسینی آت اوستنده کورن هنوز عجمیلکدن یکی قورتلش بر یکچیری نفرینک «بوده بزم کبی انسامش!» دیمه سی اوزرینه، آرتق خلقه کندیسینی کوسترمه مش، قبه آلتده طویلانان وکلا مجلسنه قفس آرقه سنده اشتراک ایدر اولش ایدی.

«ایکنجی مراد» تختدن آرزو سیله چکد کدن صوکره یرینه کتیردیکی اوغلی ایکنجی محمدی، چاندارلیلردن صدر اعظم خلیل پاشا ایش یتد کدن صوکره ایکنجی

[۱] بایزیدک اتخاری حقنده ادبیات فا کولته سی مجموعه سنده کی (صای ۱) مقاله یه باقیکنز.

دفعه تختدن ایندیرمه یه سبب اولمشدی. بویله اختلال چیقارمه دن، باباسنك رضاسیله تخته چیقان و صدر اعظمك زوریه این محمد، باباسنك وفاتی اوزرینه اوچنچی دفعه تخته چیقمش و فقط صدر اعظمی دیکشیدیرمه مش ایدی.

اوچنچی دفعه تخته چیقان محمد استانبولی ضبط ایتك هوسنه دوشدی. ادرنده حاضرلغه باشلادی؛ بو خصوصده مشورت ایچون برکیجه خلیل پاشانك قوناغنه کیتدی. پاشا، پادشاهدن قوشوقوده ایدی. بویله وقتسز پادشاهك کلشنی خیره یورمادی. پادشاه یارانمق ایچون بر قاق کیسه آلتون تقدیم ایتدی. مورخلر بوهدییه ویریشنی پاشانك استانبولك آلماسنه طرفدار اولمدیغنه، و بوده ایمپراطوردن بول رشوت آلماسندن ایلری کلدیکنه حکم ایدرلر. عثمانلی پادشاهلری تا برنجی بایزید زمانندن بری رشوت آلیرلر و بونی تاریخلر کوزل کوزل یازارلر. پاشانك آلتونلری ویریشی رشوت اماء استانبولك آلیناماسی ایچون دکل باشینك کیمه مه سی ایچوندی.

استانبول فتحنده خلیل پاشا بولندی. و وظیفه سنی کوردی؛ فقط فاتح کندیسینی اولدیرمك، یرینه اصیل بر تورك دکل بر قول کتیرمك سوداسندن واز کچمادی. نهایت پاشایی اولدیرمك ایچون قرق کون یدی قله ده حبس ایتدیردی. عجیابو حبسه سبب نه ایدی؟ فاتح کبی عجول، اوغلنك اعدامنی قانون یامش [۲] بر حکمدار نهدن همان اعدام امرینی ویرمدی و یا ویرمادی؟

کمدیسنك ایکنجی دفعه خلعه، اوردونك سویلمه سی، یعنی اختلاله قالدیشمه سی سبب اولمشدی. بو، اوزمان ایچون افکار عمومیه دیمکدی. پاشانك بوقدر زمان محبوس بر اقیلمه سی، ایشته، اوردونك رأیی آکلامق و کورمك ایچوندی. بوقدر زمانده سس چیقاران اولمادی. پاشاده آخرته کونده ریلدی.

خلیل پاشانك اعدامنه سبب اوله رق، مورخلر من، محاصره ائناسنده ایمپراطوردن ایچلری آلتون دولو بالی هدیله لری کوندرلدیکنی یازارلر! انصاف ایدم. باشنده دوزمه طاشلردن بر تاجی اولان برزاواللی ایمپراطور، عصرلردن بری تورك سلطنتنده صدارتده بولنان اصیل بر صدر اعظمی قاندره بیله چك آلتونی زرده بوله جق و یاخود بر ایکی سبت ایچنده کوندریلن بالیقلره قاق آلتون صیغار؟

[۲] قانوننامه آل عثمانه باقیکنز، تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه سی، ج ۱.

فاتح، خلیل پاشای قالدیرمقله، دونمه لره، تورکک غیریسنه بویوک منصب قاپولری آچدی. سراید، اوردوده تورککله یر قالمادی. ادبیات عجم الیه کچدی، اداره توره دیلره قالدی. بر عجم اوغلی اولان مورخ سعدالدین افندی تورککری، تورکککی تحقیردن چکنمندی.

فاتح، دونمه لردن محمود پاشای صدارته کتیرمش ایدی. بو آدم عالم وایش آدمی ایدی. فاتح بلغراد اوکنده بوزولدی، صدراعظمی بوسنه هر سکی آلدی. پادشاه بوکا قیزدی. نهایت اعدامی ایچون آرادینی وسیله یی بولدی. فاتحک اوغلی مصطفی وفات ایتمش. محمود پاشاده اوند، اما دقت ایدلم اوند وخصوصی عالمده، آرقه سنه ماتم البسمه کیمنه دن کورولمش، ایشته بوندن دولایی هان اعدام اولنیور. بونده یدی قله یه کوندرمه یه لزوم یوق، چونکه صدراعظم نهایت پادشاهک بر قولی در. حتی بونی زاوللی محمود پاشاده سویلیور: «بن اولورسم صاغ اولسون پادشاهمز، یوز آلتون غیب ایدر» دیور. ایشته پادشاهلرک ایستدکری آداملر.

فقط تره سنده عصرلرجه معنوی صدراعظمق ایدن، باب عالی یه ویریه جک عرض حاللر بر کیجه تره سنده قالان محمود پاشادن، بر قاق پادشاه صدارت ایدن ونهایت جلوس کونی تلاشله نصلسه الیه واردیقندن دولایی ندامتله بر مجذوبه، اوچنچی مراد طرفندن قتل ایتدیریلن صوقوللودن صوکر، ایلری موقعلره صوغان یملر، قالاایی قوزلر، اوکوز محمدلر، ملاق محمدلر، طابانی یاصیلر، دال طابانلر، ده بیلیم نه ایدوکی بللی اولمایانلر ویا ده دوغریسی پک بللی اولانلر چیقایلر.

بو حال همان صوک زمانلره قادار سوردی. حتی عبدالحمید دورنده آنادولی یه بر تفتیش هیئت ایله کیدن مشهور یکی کوی بلدییه رئیس ماناس، عودتنده صدراعظم سعید پاشای کورمش، واونک سواالی اوزرینه:

«آنادولوه، مأمورلر یوزندن خراب اولویور!» دیمه سی اوزرینه: «نه یاهلم، نروده بولالم، اولان بونلر!» جوانی آلتجه، ماناس ده: «افدیمز باری لاغابی اولانلری اولسون دیکشدریکز!» دیمش.

نجیب عاصم